

TERUGDRINGEN VERVUILING DRENTSCHE AA LIJKT TE LUKKEN KRAANWATER UIT KWETSBARE BEEK

In de stad Groningen en enkele omliggende dorpen komt het kraanwater uit de Drentsche Aa. Dat is bijzonder en vraagt ook om bijzondere maatregelen om vervuiling terug te dringen. ‘De kwetsbaarheid van de beek is onze vijand’.

Tekst Pauline van Kempen | Beeld Aerophoto Eelde

“**K**ijk, hierdoor wordt de eerste vervuiling al tegengehouden”, wijst Erna Alting van waterschap Hunze en Aa’s naar het schot langs de steiger in de Drentsche Aa. We staan bij het innamepunt bij De Punt, in de kop van Drenthe, waar Waterbedrijf Groningen jaarlijks zeven miljard liter drinkwater uit de beek haalt voor de stad Groningen en de omliggende dorpen Haren, Glimmen en Eelde-Paterswolde.

Uniek in Nederland. Niet omdat hier - sinds 1881 - drinkwater wordt gewonnen uit oppervlaktewater, dat gebeurt ook bij de grote rivieren. Wel omdat het gaat om water uit een beek, in een gesloten systeem. De Drentsche Aa ontspringt in het midden van Drenthe en eindigt hier bij De Punt. Voor de waterwinning dan, want de beek zelf stroomde vanouds herdoor tot voorbij de stad Groningen, om bij Zoutkamp uit te monden in de Waddenzee.

Hij heet dan inmiddels Reitdiep en is tegenwoordig grotendeels gekanaliseerd. Maar in Drenthe heeft de Aa, ook als enige in Nederland, zijn oorspronkelijke meanderende loop behouden. Als ‘Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa’ vormen de beek en de dorpen daaromheen een Nationaal Park, dat tevens is aangewezen als Natura 2000-gebied. Voor dichter Rutger Kopland, die in Glimmen woonde, was de Drentsche Aa een bron van inspiratie. Ook zijn provinciegenoten zijn er trots op en komen er graag.

Toch laat de kwaliteit van het drinkwater dat bij De Punt wordt opgepompt nog wel wat te wensen over. In het ‘Gebiedsdossier Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa’ dat in 2013 conform de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water werd opgesteld, zijn de risico’s in kaart gebracht en daaruit bleek ‘een urgentie voor het nemen van maatregelen’. Vooral het gehalte aan gewasbeschermingsmiddelen was te hoog. >

'Omdat het een beperkt gebied is, weet je: de vervuiling is in Drenthe gebeurd'

De Drentsche Aa

Maarten van Wieringen en Erna Alting bij het innamepunt bij De Punt

Dat is het risico met oppervlaktewater, erkent Alting. "Er hoeft maar iets te gebeuren op het maaiveld, bijvoorbeeld een boer die met zijn spuitarm een deel van de slootkant treft, en twee dagen later merk je dat hier bij De Punt. De kwetsbaarheid van de beek is onze vijand. En omdat het een beperkt gebied is, weet je: het is in Drenthe gebeurd. Dat is anders dan bij de grote rivieren, daar kan de vervuiling ook uit Duitsland komen, of nog verder weg."

We moeten dit met elkaar oplossen, beseften de verantwoordelijke instanties. En met elkaar, dat is ook met de inwoners, de boeren en de bedrijven in het circa 2.500 hectare grote brongebied. Alting: "We zijn samen verantwoordelijk, we kunnen het dus ook samen beïnvloeden. Wij willen de mensen in het gebied zo ver krijgen dat ze voorzichtiger worden. Dat ze beseffen: elk slootje gaat uiteindelijk naar De Punt."

In 2015 ondertekenden het Waterbedrijf Groningen, Waterschap Hunze en Aa's en de provincie Drenthe, samen met LTO Nederland, de Natuur en Milieufederatie, Agrarische Natuur Drenthe en enkele gemeenten, het 'Uitvoeringsprogramma Oppervlaktewaterwinning Drentsche Aa'. Voor de daarin beschreven maatregelen reserveerden ze gezamenlijk een miljoen euro subsidie. Doel is om in 2018 het aantal overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen en biociden bij het innamepunt met 50 procent te verminderen en in 2023 met 95 procent.

Dat lijkt vooralsnog te gaan lukken: werden in 2012 nog veertien overschrijdingen gemeten, in 2017 waren dat er vier. Op haar telefoon toont Alting, manager van het programma, de grafiek. "Het begint langzamerhand te dalen in het gebied", concludeert ze voorzichtig. "Je ziet een dalende lijn, maar hij is ook heel grillig. Het kan zomaar weer veranderen, ik durf nog geen enkele garantie te geven."

Dat bleek begin dit jaar wel toen de watervlooiën van Waterlaboratorium Noord plotseling de andere kant opzwommen. In een klein grijs gebouwtje naast het innamepunt worden deze *daphnia* continu in de gaten gehouden. Normaal gesproken zwemmen ze rustig in het midden van het reservoir met Aa-water, maar zodra zich daarin giftige stoffen bevinden, vluchten ze naar de zijkanalen. "En dan gaat gelijk het alarm af", aldus Alting. "De schuiven gaan dan dicht en is er een innamestop."

In januari gebeurde dit twee keer op rij. De bron was vrij eenvoudig op te sporen aan de hand van de aangetroffen stoffen. Alting: "We zijn het gesprek aangegaan en hebben

Foto Pauline van Kempen

monsters genomen. En nu kijken we samen welke maatregelen we kunnen nemen om dit te voorkomen. Er is geen sprake van onwil, het was hem alleen nog nooit verteld, zo zei hij."

BEWUSTWORDING

Bewustwording vraagt om continue herhaling, beseft communicatieadviseur Maarten van Wieringen, die vanuit Waterbedrijf Groningen bij het programma betrokken is. Sinds maart vorig jaar is de website www.onzedrentscheaa.nl in de lucht, met verhalen over de verschillende projecten, nieuws over bijvoorbeeld subsidieregelingen en tips van een ecologisch hovenier ('Zevenblad? Maak er eens soep van!').

Daarnaast zijn er de afgelopen twee jaar voorlichtingsbijeenkomsten gehouden voor inwoners, akkerbouwers en bollentelers en zijn er gesprekken gevoerd met gemeenten en bedrijven in het stroomgebied. De komende jaren wordt daar nog een schepje bovenop gedaan.

Zo staan er bijeenkomsten op stapel over milieuvriendelijke onkruidbestrijding, een van de tien concrete projecten. Uit onderzoek bij Assen, dat rechtstreeks afwatert op de Drentsche Aa, bleek begin dit jaar dat er regelmatig glyfosaat en andere schadelijke middelen zoals MCPA, MCPP en Fluroxypyr in het water belanden. "Dit zijn allemaal onkruidbestrijdingsmiddelen", weet Van Wieringen. "Waarschijnlijk gaat het dus om tuinonderhoud."

Het betrof lage concentraties en eenmaal bij De Punt bleken deze stoffen goeddeels uit het water verdwenen, dus een acuut probleem voor de drinkwatervoorziening lijkt er niet. "Maar we gebruiken ook grondwater, en dat moet ook gezuiverd worden", verklaart Van Wieringen. "Water is een primaire levensbehoefte, dat willen we zo goedkoop mogelijk houden. Wat er niet in komt, hoeft er ook niet uit."

SUBSIDIEREGELING

Voor akkerbouwers is vorige maand een subsidieregeling opengesteld voor maatregelen die de erfafspoeling (emissie) van gewasbeschermingsmiddelen moeten verminderen. Daarmee kunnen ze bijvoorbeeld, individueel of gezamenlijk, een vloeistofdichte wasplaats met een zuiveringsstelsel voor afvalwater aanleggen.

Ook voor het aanleggen van bloemrijke akkerranden, die drift van bestrijdingsmiddelen moeten verminderen, is subsidie beschikbaar. Daarnaast worden boeren die willen beginnen met grasonderzaai en het gebruik van gps voor bemesten en zaaien ('Grondig boeren met mais') ondersteund. Veehouder Jan Reinder Smeenge uit Zeegse was een van de eersten die hiermee experimenteerde.

"Als de mais geoogst is, vangt het gras de meststoffen op", legt hij uit. "Daardoor wordt uit- en afspoeling naar de bodem en naar sloten voorkomen. Er zijn inmiddels acht boeren in Drenthe die meedoen en de Universiteit Wageningen onderzoekt de effecten op de bodem. Die is in dit gebied van wezenlijk belang. Het heeft allemaal met elkaar te maken."

BOLLENTEELT

Toch is Smeenge sceptisch: het helpt allemaal weinig zolang de bollenteelt in het gebied zich gestaag uitbreidt. Er zijn nog altijd boeren die hun grond graag verpachten aan bijvoorbeeld lelietelers die groter willen groeien en niet zonder herbiciden en insecticiden kunnen. "Ik heb niets tegen bollenteelt", verzekert Smeenge. "Maar doe het niet in zo'n kwetsbaar gebied als dit. Dan kunnen wij wel allerlei leuke dingen bedenken, maar het blijft water naar de zee dragen. Dit moet politiek getackled worden."

Het brongebied van de Drentsche Aa

De bollentelers die zich enkele decennia geleden op de zandgronden vestigden, hebben de schijn tegen, besefte Gert Veninga uit Hijken. Hij doet met een stuk of tien collega's mee in het project dat duurzame bollenteelt moet bevorderen. "Daar waren wij trouwens al volop mee bezig", zegt hij. "De een meer dan de ander, maar de bollenteelt zit dicht tegen de markt aan en de signalen die wij daar horen nemen we serieus."

VERKEERD BEELD

Volgens Veninga bestond er ook bij de start van het Uitvoeringsprogramma een verkeerd beeld van de sector: de lelietelers zouden de grootste vervuilers zijn. Metingen van Hunze en Aa's afgelopen zomer relativeren dit: slechts een enkele keer zijn middelen die in het groeiseizoen wekelijks werden gebruikt, aangetroffen in de nabijgelegen sloot. En dan in zo'n geringe mate, dat ze de normen bij De Punt niet overschrijden.

Helemaal zonder gewasbeschermingsmiddelen kunnen de telers op dit moment nog niet, stelt Veninga. "Dan is de schade aan het gewas relatief te hoog. Vergelijk het met een dure auto, daarvoor betaal je ook meer verzekeringspremie. Maar onze omgeving bepaalt wat wij mogen doen. Het enige wat wij willen, is ook over 25 jaar nog bollen telen in dit gebied."

LASTIGE DISCUSSIE

Het is een lastige discussie, beaamt Alting. Tussen 2010 en 2015 groeide de bollenteelt in het stroomgebied van de Drentsche Aa inderdaad van 50 naar 150 hectare. Maar inmiddels is de groei eruit. "De bollentelers gebruiken de meeste middelen, maar het gaat slechts om een procent van de totale oppervlakte. Wij gaan het gesprek wel aan: denk goed na of je hier wel wilt uitbreiden, want je ligt onder een vergrootglas."

Uiteindelijk is de politiek aan zet, meent ook de programmamanager. "Wat we nu doen, is experimenteren op basis van vrijwilligheid. Maar wat gebeurt er als over vijf jaar het programma is afgerond en de doelen gehaald zijn? Zijn de deelnemers ook bereid om hun verantwoordelijkheid te nemen als er geen subsidie meer tegenover staat?"

Een optie is om het hele brongebied van de Drentsche Aa tot beschermd gebied te verklaren. "Dan kun je regels stellen. De spuitvrije zone is nu vier meter vanaf de beek. Dus vanaf de vijfde meter mag alles weer. De politiek heeft meerdere belangen te dienen, maar die discussie zal straks wel gevoerd moeten worden." |